

תיק 1124064/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הראשון לציון הרב יצחק יוסף – נשיא, הרב יצחק אלמליח, הרב יעקב זמיר

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד אבי גפן)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ טו"ר זלמן קלמר)

הנדון: אם מחילת כתובה צריכה קניין

פסק דין

לפנינו ערעור על החלטת בית הדין האזורי מיום ג' בניסן התשע"ז (30.3.2017) שבה נפסק בין היתר כי בית הדין מחייב את הבעל (הגרוש) לשלם לאישה סך 300,000 ש"ח עבור הכתובה ודוחה את תביעת האישה לתשלום פיצוי נוסף. האישה מערערת ותובעת לחייב את הבעל בסך של 1,350,000 ש"ח (מלוא הסכום שנכתב בכתובה בתוספת הצמדה) וכן לחייב את הבעל פיצוי נוסף עבור הסבל שסבלה מבעלה.

רקע כללי ומשפטי

הצדדים נישאו בשנת תשנ"ט (1999) בהיותם בני שמונה-עשרה, והתגרשו בבית הדין האזורי בתל אביב יפו ביום כ' במרחשוון תשע"ה (13.11.2014). לצדדים אין ילדים משותפים.

קודם לגירושין הגישה האישה לבית הדין ביום י"א בסיוון התשע"ד (9.6.2014) תביעת שלום בית ולחילופין גירושין בהסכמה ותשלום הכתובה בסך 500,000 ש"ח (מתוך מיליון ש"ח הכתובים בכתובה).

עקב סירובו של הבעל לניסיון נוסף של שלום בית, הגיעו הצדדים להסכם גירושין ביום י"ט במרחשוון התשע"ה (12.11.2014). סעיפי הסכם הגירושין הנוגעים ל**הכרעת הדין**:

2) הצדדים מסכימים כי הזכויות הפנסיוניות וכל ענייני חלוקת הרכוש של הצדדים ידונו בבית הדין הרבני.

3) הצדדים מסכימים כי הכתובה תידון בדיון נפרד על פי ההלכה לאחר הגט.

4) הצדדים מסכימים כי סמכות הדיון הרכושי נתונה לבית הדין הרבני תל אביב.

5) מעבר לאמור לעיל אין כל תביעות הדדיות זה על זה.

בעקבות ההסכם התגרשו הצדדים ובית הדין קיים דיונים בעניין תביעת הכתובה. הרכב בית הדין התחלף פעמיים, עד מתן פסק הדין.

יש לציין כי לאחר הגירושין הגישה האישה מיום כ"ו באדר א' התשע"ו (8.3.2016) ע"י מייצג חדש כתב תביעה לחלוקת רכוש ותביעת פיצוי. עבור הכתובה תבעה האישה סך של 1,350,000 ש"ח (סכום הכתובה בתוספת הצמדה), ובכך חזרה בה מכתב התביעה שהוגש לפני הגירושין ומדברים שאמרה במהלך הדיונים, שתסכים לקבל סכום נמוך בהרבה מהסך שנכתב בכתובה.

בדיונים שהתקיימו בבית הדין האזורי טענה האישה כי ביקשה כל הזמן שלום בית בעוד הבעל עומד על גירושין לאחר שעזב את האישה לטובת נשים אחרות, הבעל אף הביא לעולם ילד מאישה זרה עוד בהיותו נשוי לאישה, האישה אף הסכימה לעזוב את הבית למשך חודשיים כדי לתת לבעל זמן "לחשוב על חיי הנישואין", אך לשווא.

האישה תובעת כתובה ופיצויי גירושין בין היתר בשל כך שהבעל עיכב אותה זמן רב עד מתן הגט ובכך מנע ממנה להביא ילדים לעולם.

הבעל מכחיש את טענת האישה שקיים קשר עם נשים נוספות במהלך החיים המשותפים, וטוען שרק לאחר שהאישה עזבה את הבית והודיעה להוריו שפניה לגירושין יצר קשר עם אחרת שהרתה לו עוד לפני הגירושין. הבעל טוען שעילת הגירושין היא שהאישה לא הצליחה להביא ילדים לעולם – היא הפילה שלוש פעמים, כולן משום שהעובר לא הצליח להתפתח.

הבעל טוען שהאישה אינה זכאית לכתובה לאחר שהוחזקה לנפלים. כמו כן טוען שהסכום שנכתב בכתובה הוא סכום מופרז שנכתב לכבוד בלבד.

ההחלטה נשואת הערעור

בהחלטת בית הדין האזורי מיום ג' בניסן התשע"ז (30.3.2017) סיכם והבהיר בית הדין את עיקרי העובדות והטענות בין הצדדים כדלהלן:

הבעל מודה שיצר קשר עם אישה זרה בעודו נשוי לאישה, ומודה שהאישה הזרה הרתה לו עוד בעודו נשוי לאישה. קיימת מחלוקת בין הצדדים ממתי החל הקשר עם האישה הזרה – לפני שהאישה עזבה את הבית, כטענת האישה, או רק לאחר מכן כטענת הבעל. כמו כן קיימת מחלוקת אם לבעל היה קשר עם אישה נוספת במהלך הנישואין.

מאידך גיסא אין מחלוקת בין הצדדים שהגורם לגירושין הוא הבעל שביקש את הפסקת הקשר בשל רצונו להביא ילדים לעולם, שכן הבעל טען שהוא הגיע למסקנה שיש להתגרש לאחר שהאישה הפילה שלוש פעמים.

אין מחלוקת שאכן האישה הפילה שלוש פעמים – כולן משום שהעובר הפסיק להתפתח. בדיון הראשון בבית הדין ביקשה האישה שלום בית, הבעל סירב ובשל כך באה ההסכמה לגירושין.

אין בית הדין רואה צורך להכריע בכל המחלוקות העובדתיות שבין הצדדים, שכן די במוסכם על הצדדים כדי להכריע את הדין: ברור שהבעל רצה בגירושין, יזם את הריחוק מהאישה ויצר קשר עם אישה אחרת עוד בהיותו נשוי. די בכך כדי לקבוע שהאישה לא הפסידה, באופן עקרוני, את כתובתה, שכן משעה שהבעל ביקש לגרש את האישה בעוד האישה ניסתה לשקם את הנישואין, לאישה זכאות עקרונית לקבל כתובתה, זולת אם קיימת עילה להפסד הכתובה.

העילה ההלכתית היחידה שמעלה הבעל להפסד הכתובה היא היות האישה מוחזקת לנפלים מאחר שעברה שלוש הפלות. על כן עיקר הדיון יהיה בשאלה האם אכן קיימת עילה להפסד הכתובה משום היות האישה מוחזקת לנפלים. שאר טענות הבעל להפסד הכתובה – לא מצא בית הדין שיש בהן ממש כדי להפסיד לאישה את כתובתה לאור הסכום שתובעת האישה עבור כתובתה, וכפי שיתבאר.

בית הדין בהחלטתו הנ"ל נימק באורך (כ־19 עמ') על פי פוסקים ראשונים ואחרונים שמעיקר הדין לא הפסידה האישה את כתובתה – עיקר ותוספת – עקב מוחזקותה לנפלים, משום דאמרינן שהבעל לא זכה להיבנות ממנה. ומכל מקום יש לפשר בעניין הכתובה בשל הדעות החולקות שהוזכרו בפסק הדין (באורך).

באשר לסכום הכתובה כתב בית הדין האזורי בהחלטתו כי בכתב התביעה ובמהלך הדיונים תבעה האישה סכומים פחותים בהרבה מהסכום הנקוב בכתובה – 1,000,000 ש"ח (ועל אחת כמה וכמה שלא תבעה את מלוא הסכום בתוספת הצמדה).

לצורך הכרעה בתביעה האריך בית הדין בדברי הפוסקים שנשאו ונתנו בדברי הרמ"א (בחושן משפט סימן יז סעיף יב) ודנו אם בית הדין רשאי לחייב אדם ביותר ממה שחברו תבע ממנו. אחרי המו"מ ההלכתי כתב בית הדין:

הסכום של חמש מאות אלף המופיע בכתב התביעה ובדיון הראשון, מהווה מחילה ודאית על שאר יתרת הכתובה. כאמור קיימת מחילה גדולה יותר, אלא שעובדת המחילה על מחצית הכתובה והעמדתה מלכתחילה על סך חמש מאות אלף ש"ח, יש בה כדי לחזק את הקביעה שאכן קיימת מחילה עד לסך של שלוש מאות אלף ש"ח, שכן מתברר שהתביעה בסך שלוש מאות אלף ש"ח קרובה לסכום הנתבע תחילה.

הסכום של 1,350,000 שהוזכר על ידי בא הכוח החדש כסכום הכתובה עם הצמדה, הוא בכלל המקרים שעליהם נאמר שאין בעל דין יכול להיות בבחינת "טוען וחוזר וטוען", שכן הייתה מחילה ודאית על ההצמדה ועל מחצית מהכתובה, והוכח שיש לראות מחילה עד כדי העמדת הכתובה לסך של שלוש מאות אלף ש"ח בלבד.

עם העמדת תביעת הכתובה כל הסך האמור, אין צורך להיכנס לדיון בשאלת הכתובה המוגזמת, ולדיון בטענה שהכתובה נכתבה רק בדרך כבוד, היות שבסך האמור קיימת סבירות להתחייבות גמורה ללא גוזמה ולא רק לשם כבוד. אפשר גם לראות את החיוב בסך המופחת של הכתובה כפשרה מחייבת שיש בה כדי לתת מענה לכל אותן סברות או דעות הפוטרות מחיוב הכתובה בנידון דנן.

בית הדין האזורי בהחלטתו דחה גם את תביעת האישה לפיצוי שכן בהסכם הגירושין, שהתקבל בקניין, הסכימו הצדדים כי אין להם כל תביעות הדדיות זה על זה.

בעניין הרכוש טרם התקיים הליך בבית הדין האזורי.

על החלטה זו נסוב הערעור.

הערעור

להלן טענות הצדדים בהליך שבפנינו כפי שהן עולות מכתבי התביעה ומהדיון בערעור שהתקיים מיום כ"ב תמוז התשע"ז (16.7.2017).

טענות המערערת

לטענת המערערת צדק בית הדין האזורי בחיוב הבעל בכתובה ובתוספת כתובה, אך טעה בכך שחייב את הבעל רק בסך של 300,000 ש"ח מתוך 1,350,000 ש"ח בנימוק שהאישה מחלה על חלק מחוב הכתובה, שכן בכתב תביעה הראשון שהוגש ע"י באת כוחה דאז – עו"ד רונית כהן – תבעה האישה רק 500,000 ש"ח.

בא כוחה הנוכחי של האישה טוען כי באת כוחה דאז לא נימקה את הסתפקותה בסכום זה ואין לראות בכך מחילה, בתביעה החדשה תוקן סכום התביעה ואין "לתפוס את האישה" בטעות משפטית של באת כוחה הקודמת.

אין לפסוק גם על פי הצעות הפשרה בדבר גובה חיוב הכתובה שהועלו במהלך הדיונים, שכן הסכומים שהוזכרו בהן היו במסגרת מו"מ לפשרה שלא צלח.

הטענה – שבית הדין לא ראה צורך לדון בה – שמדובר בכתובה מוגזמת אינה נכונה לנוכח הסבל הרב שהאישה סבלה מהבעל במשך השנים, בין היתר בבגידתו בה עם נשים אחרות ובפירוק חיי הנישואין. לבעל יש הכנסה מכובדת – הוא מרוויח כ־40,000 ש"ח בחודש מעסק למטפי כיבוי אש.

האישה משיבה גם לטענת הבעל שהיא אישה מפלת, אך לנוכח דחיית טענתו זו בפסק דינו של בית הדין האזורי, אין טעם לעסוק בכך במסגרת הערעור.

תשובת המשיב

הבעל וב"כ משיבים כי מעולם לא זנח הבעל את האישה, הוא המתין בסבלנות חמש־עשרה שנה – אולי יוכל להביא ממנה ילד אולם לצערם של הצדדים בכל שלוש הפעמים שהרתה האישה לא הושלם ההיריון. לבעל, בגילו המתקדם, חברים שילדים כבר בגרו ומשרתים כיום בצבא, בעוד לו אין ילדים עקב חייו עם האישה ושותפותו בסבלה כל השנים שבהן הפילה בכל פעם שהרתה.

לדבריהם האישה היא שהחליטה שאין סיכוי לחיי הנישואין ועזבה את הבית לאחר שהודיעה למשפחת הבעל שפניה לגירושין, או אז הבעל יצר קשר עם אישה אחרת שהרתה וילדה לו.

בעניין הנימוק המרכזי של בית הדין – שהאישה ויתרה על חלק מכתובתה, שב הבעל על האמור בנימוקי בית הדין שאין מייצגה השני של האישה יכול לחזור ולתבוע בשם מרשתו תביעה חדשה של מיליון ש"ח (ושל הצמדה) והרי זה בכלל המקרים שעליהם נאמר שבעל דין לא יכול להיות "טוען וחוזר וטוען".

הבעל מתייחס גם לטענתו בדבר הכתובה המוגזמת שבה לא עסק בית הדין, כאמור.

הבעל עצמו לא ערער מכל מקום על קביעת בית הדין לעניין ההפלות של האישה – שאין הן פוטרות אותו מחיובו בכתובה – או על חיובו בסך 300,000 ש"ח, אלא שהוא טוען כי אין לו לשלם והוא מבקש מבית הדין שינהגו בחובו כדין "מסדרין לבעל חוב".

עתה נעבור להכרעת הדין

בפתח הדברים נאמר שמדובר במקרה מצער של בני זוג שלא זכו לזרע של קיימא, במשך שנים רבות וניסיונות אין ספור, אך עם כל ההבנה לכאב ולרגישות מחויב בית הדין לפסוק על פי שורת הדין שלכאב זה אין נגיעה אליה.

מחילת חלק מן הכתובה – מתוך מודעות ולא בטעות או במסגרת הצעת פשרה בלבד

הדיון הוא בערעורה של האישה. האישה מאריכה בדברים ופורסת בשנית בפני בית הדין הגדול את הטענות שנטענו בבית הדין האזורי. הטענות כולן זכו להתייחסות בפסק הדין המנומק עובדתית והלכתית. בית הדין האזורי הוכיח באורך שהאישה הסכימה להתפשר על סך הכתובה. **נציין רק שבדיון שהתקיים ביום כ"ט באייר התשע"ה (18.5.2015) כחצי שנה אחר הגירושיין**, בפני ההרכב השני שדן בעניין (ושלא הוא שהכריע בו לבסוף), שבה שאלת גובה תביעת הכתובה ועלתה ולהלן קטע מפרוטוקול הדיון:

בית הדין: הדיון להיום לנושא הכתובה.

בית הדין: מה סכום הכתובה?

ב"כ האישה: סכום הכתובה הוא מיליון ש"ח. אני מסכימה לסכום של שלוש מאות אלף.

כל טענות האישה שמדובר היה במחילה בטעות ובהצעות פשרה נדונו בפסק הדין של בית הדין האזורי באריכות ונדחו.

האם מחילת כתובה או חלקה צריכה קניין?

בית הדין האזורי כתב בנימוקי החלטתו:

המחילה נעשתה בפני בית דין ותוך רישום בפרוטוקול, ודינה כמחילה בקניין [...] מחילת הכתובה לאחר שהתגרשו אינה צריכה קניין ומועילה אפילו בעל פה – בשולחן ערוך (אבן העזר הלכות כתובות סימן קה סעיף ה) נפסק: "המוחלת כתובתה אינה צריכה לא קנין ולא עדים."

ובחלקת מחוקק (סימן קה ס"ק יד) נאמר: "משמע אף שלא החזירה לו הכתובה מהני מחילה."

וראה בית שמואל (סימן סו ס"ק ט) שמחלק בין מקום גירושיין, אז מועילה מחילה בעל פה, לבין מחילה כשאינם מתגרשים, שם צריכה לכתוב שמוחלת.

בנידון דנן המחילה – על מה שמעבר לסך שלוש מאות אלף ש"ח – הייתה לאחר הגירושיין ועל כן מועילה בעל פה

[...] לאמירה בפני בית דין עם רישום בפרוטוקול יש אף דין של מעשה קניין – ראה על כך בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יב סימן עד) שהסיק וכתב: "[...] ועל כן לית דין צריך בושש דמה שנעשה בפני בית דין אין צריך קניין."

על כן יש לראות כאן מחילה גמורה על יתרת הכתובה, למרות מוחזקות האישה בשטר הכתובה.

הנה ביסוד נידון זה – אם מועילה מחילה כשהאישה אווזת בכתובתה, שבית הדין האזורי קיצר בו – אמרתי אשיחה וירווח לי, ובפרט שעיקר תביעת האישה בפנינו בערעור מיום כ"ב

תמוז התשע"ז (16.7.2017) הייתה שהמחילה הייתה בטעות ולכן היא חוזרת ותובעת מחדש את כל הכתובה.

וזו החלי בע"ה:

כתב הטור (חושן משפט סימן יב) וזו לשונו:

כתב הר"ר ישעיה [פסקי רי"ד סנהדרין ו, א]: מה שצריכין קנין [בפשרה] – דוקא במידי דמצי למיהדר ביה כגון "אתן לך" או ב"מחול לך" ותפיש שטרא, אבל ב"מחול לך" ולא תפיש שטרא אינה צריכה קנין. וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק.

וכתב הב"ח (שם אות ט) וזו לשונו:

סבירא ליה להר"ר ישעיה דהלכה כבית שמאי (יבמות לח, ב) ד"שטר העומד לגבות כגבוי דמי" כדעת רוב פוסקים, וחשיב התובע מוחזק ודינו כ"אתן לך" אבל ב"מחול לך" ולא תפיש שטרא – אינה צריכה קנין, דדין מחילה על ידי הפשרנים כדין מחילה שאדם מוחל מעצמו בלא פשרנים.

וידועה מחלוקת זו – בין בית שמאי לבית הלל – אם שטר העומד לגבות כגבוי דמי בכמה מקומות בש"ס (יבמות לח, ב; כתובות פא, א; סוטה כה, א ועוד) ופירש רש"י (סוטה כה, א ד"ה "ב"ש סברי") שלדעת בית שמאי מלווה שיש לו שטר חוב על הלווה, ושעבד לו הלווה את נכסיו, הרי בעל השטר נחשב מוחזק בנכסים אלו יותר מהלווה.

כאן האישה היא בעלת שטר הכתובה והרי היא מוחזקת בנכסים המשועבדים לכתובה. לכן לא תועיל מחילה כל זמן שהשטר בידה.

מרן השולחן ערוך (חושן משפט סימן יב סעיף ח) פסק: "מחילה – אינה צריכה קניין."

וכתב הסמ"ע (שם ס"ק כא) שכל זה כשאין התובע – המוחל אוחז שטר בידו אבל כשאוחז שטר חוב לא מהניא מחילה על פה וזו לשונו:

מחילה אינה צריכה קנין – משום שמיד שמחל לו נסתלק ממנו המוחל, והיינו דוקא בדלא נקט המוחל עדיין שטר חוב בידו, דבתפס שטרא כל זמן שאינו מחזיר לו מיד לא מהני ביה אפילו מחילה גמורה בלא קנין, ועיין לקמן סימן רמ"א.

ולקמן כתבו מרן השולחן ערוך והרמ"א (סימן רמא סעיף ב):

מחל לחבירו חוב שיש לו עליו או נתן לו הפקדון שהיה מופקד אצלו, הרי זה מתנה הנקנית בדברים בלבד. הגה: ויש אומרים: אפילו היה לו שטר או משכון עליו, אפילו הכי הוי מחילתו מחילה בדברים בעלמא (מרדכי פרק קמא דסנהדרין).

נראה שעל כן ציין הסמ"ע "לקמן סימן רמ"א" משום דסבירא ליה שכן דעת המחבר שלא מועילה מחילה כשאוחז שטר בידו וכן הפשטות בהבנת הרמ"א בדעת המחבר שלכך הוצרך להשיג ולציין בשם "יש אומרים" דמהניא מחילה גם אם אוחז שטר בידו.

אולם לכאורה דבר זה נסתר מדברי מרן השולחן ערוך (אבן העזר סימן קה סעיף ה):

המוחלת כתובתה אינה צריכה לא קנין ולא עדים, והוא שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהם ולא יהיו דברי שחוק והיתול או דברי תימה, אלא בדעת נכונה.

ומקורו טהור מדברי הרמב"ם (בפרק יז מהלכות אישות הלכה יט). וכתב הרב המגיד (שם):

כבר נתבאר פרק ה' מהלכות מכירה (הלכה יא) שאין המחילה צריכה קנין ושם הבאתי ראיה לזה וכן אין צריך לעדים כל שהוא מודה דלא איברו סהדי אלא לשקרי כדאיתא בקידושין פרק האומר (סה, ב).

ומסתימת דברי מרן השולחן ערוך שלא חילק אם הכתובה בידה ואם לאו משמע דבין כך ובין כך מהניא מחילה.

ועיין בחלקת מחוקק (שם ס"ק יד) שכתב:

משמע אף שלא החזירה לו הכתובה מהני מחילה וכן משמע לעיל סימן צ"ו סעיף ב' [...] ודלא כמו שכתב בסמ"ע (חושן משפט סימן יב) דמחילה בתפיס שטרא לא מהני לדעת השולחן ערוך, והמרדכי חולק על הרמב"ם לפי דבריו, ולפי מה שכתבתי מוכח דגם הרמב"ם הכי סבירא ליה.

וכן כתב הבית שמואל (שם ס"ק יב):

עיין בחושן המשפט סימן י"ב וסימן רמ"א – המוחל והשטר בידו אם מהני המחילה. מכאן יש להביא ראיה דמהני מחילה אפילו כשהכתובה בידה וכן כתב בחלקת מחוקק [...]

וכן הש"ך (חושן משפט סימן יב ס"ק יז) הקשה על דברי הב"ח (הנ"ל) דהר"ר ישעיה סבירא ליה דהלכה כבית שמאי דשטר העומד לגבות כגבוי דמי, וכתב: "ודבריו תמוהין דהא לא קיימא לן כבית שמאי כדמוכח בש"ס סוף פרק כל הנשבעין (שבועות מח ע"ב) וכן פסקו כל הפוסקים."

וכתב על זה הגאון רבי עקיבא איגר בהגהותיו (שם): "נ"ב: עיין באבן העזר סימן ק"ה (סעיף ה) שם מבואר גם כן דלא כהר"ר ישעיה כמו שכתבו בחלקת מחוקק ובית שמואל שם."

אלא שראיתי למרן אאמור"ר זצ"ל בשו"ת יביע אומר (חלק ג חושן משפט סימן ג אות יב) שדחה ראיית הבית שמואל והחלקת מחוקק נגד הסמ"ע, וזו לשונו:

היה נראה לדחות ראית החלקת מחוקק באבן העזר (סימן קה ס"ק יד), דמדין המוחלת כתובה מוכח דמהני מחילה אף על גב דנקיטא שטר כתובה, ודלא כמו שכתב הסמ"ע (סימן יב) דלא מהניא מחילה היכא דנקיט שטרא. וכן כתב הבית שמואל (שם ס"ק יב) דיש לומר בזה דמקולי כתובה שנו כאן. ושוב ראיתי כן בהפלאה בקונטרס אחרון (שם ס"ק ה). ואכמ"ל בד"ז.

על כל פנים גם לדברי מרן אאמור"ר ז"ל – בכתובה מהניא מחילה ואפילו היכא דאוחזת שטר בידה כבנידון דידן, אלא דהוא מטעם קולי כתובה, ועיין עוד בדברי הרמ"א באבן העזר (סימן סו סעיף ג) ובחלקת מחוקק (שם ס"ק ג), ועיין עוד להלן.

אמנם האמת יורה דרכו שגם במחילה בשטר חוב מהני וכמו שהשיגו האחרונים על הב"ח והסמ"ע שנקטו כדעת העיטור, וכנ"ל בדברי הש"ך (חושן משפט סימן יב ס"ק יח) שכתב להקשות על הב"ח, וכמו כן הקשה הש"ך (שם) על הסמ"ע דפסק דלא מהני מחילה שהשטר ביד המוחל: "וצריך עיון דלקמן סימן רמ"א סעיף ב' לא כתב מור"ם כן." ובסימן רמ"א (ס"ק ד) כתב הש"ך שזוהי מחלוקת בירושלמי ולא נפיק מספקא דדינא. עיין שם.

וכן ראיתי לכנסת הגדולה (מהדורא בתרא הגהות בית יוסף סימן יב אות ו) שכתב:

ומדברי כולם נלמוד דרבנו ישעיא במוחל על ידי פשרה לא במחילה דעלמא, שלא כמו שנראה מדברי הסמ"ע בחושן משפט (סימן רמ"א), שדעת רבנו ישעיא דאפילו במחילה דעלמא כל דתפיס שטרא צריך קנין.

ועיין שם שהאריך. ועיין עוד במה שכתב מרן החיד"א (ברכי יוסף חושן משפט סימן יב אות טו) אחר שהביא דברי הב"ח דסבירא ליה לרבנו ישעיה "דשטר העומד ליגבות כגבוי דמי, כדעת רוב הפוסקים":

ותמה עליו הרב שפתי כהן (ס"ק יז) דהא לא קיימא לן כבית שמאי, וכך פסקו כל הפוסקים. וכך תמהו כמה אחרונים על הרב בית חדש, ועד אחרון ראיתי להרב יד אהרן נר"ו באבן העזר (סימן ט סוף הגהת בית יוסף) שהביא דברי הרב בית חדש [...] הקשה עליו דאיתי כבית שמאי, וכתב [...] דהיכן ראה שרוב הפוסקים פסקו כבית שמאי וכו', ותמהני על הרב החבי"ב [הכנסת הגדולה] איך לא נתעורר בזה, ואחר כך ראיתי לו בחלק ב [היינו מהדורא בתרא הנ"ל] סימן יב שעמד על זה.

עד כאן תורף דבריו.

וכן בקצות החושן (סימן יב ס"ק א) העלה דשיטת רוב הפוסקים דמהני מחילה בשטר.

והנה בשו"ת יביע אומר (חלק ז חושן משפט סימן ג) כתב מרן אאמו"ר זצ"ל קצת הערות על ספר ערך השולחן (טייב) חלק חושן משפט ושם (אות ג) הביא בשמו מה שכתב (בסימן יב ס"ק ט) "בדין אם השטר עודנו ביד המלוה, אי מהני מחילה בלא קניין" –

[...] ומה שציידד הגאון המחבר שמכיון דהוי ספיקא דדינא המוציא מחבירו עליו הראיה. ואף על פי שהאומר הלויטני ואיני יודע אם פרעתיך חייב – זהו כשהמלוה טוען ברי שלא נפרע, מה שאין כן בכהאי גוונא שגם המלוה אינו יודע, לרוב הפוסקים פטור אפילו לצאת ידי שמים.

וכתב על זה מרן אאמו"ר:

וכן יש לומר עוד שדוקא בטענת "איני יודע אם פרעתיך", דהווי ליה למידע אם פרעו, והוי 'שמא' גרוע – חייב, מה שאין כן בספיקא דדינא. וכן דעת הרדב"ז בתשובה (חלק ד סימן ט). ועיין עוד בתומים (סימן עה) ובשו"ת חינוך בית יהודה (סימן קז). ובשואל ומשיב תליתאה (חלק ג סימן צט). עיין שם. ועיין עוד בשו"ת קרית מלך רב (חלק ב סימן כ) ובשו"ת פאת נגב (חושן משפט סימן ב), ודו"ק.

מכל הלין לא נפיק נידון דידן מידי ספק, ואף על פי שהאישה נוקטת שטר כתובה בידה אין לחייב את הבעל במלוא כתובתה של האישה בסך מיליון ש"ח, כמו שכתב הנתיבות (חידושים סימן יב ס"ק יד) "אם יש בידו שטר או משכון כשמוחל יש מחלוקת הפוסקים, וממילא יכול הנתבע לומר קים לי (אורים ותומים אורים ס"ק יד)".

ועיין עוד ערך השולחן (אבן העזר סימן קה ס"ק א).

זאת ועוד יש לומר בנידון דידן דהנה כתב בתשובת נודע ביהודה (תניינא חושן משפט סימן לב) והובא בפתחי תשובה (חושן משפט סימן יב ס"ק יד וציינו בקיצור גם באבן העזר סימן קה ס"ק ד) בזו הלשון:

אודות האשה שמחלה לבעלה כתובתה קודם הגט ועכשיו היא חוזרת בה ושטר כתובה בידה – הנה מי יכול להוציא ממון מהבעל במקום שהרמ"א בסימן רמ"א פסק להלכה שאפילו תפס שטר מחילה א"צ קנין. ואפילו לדעת הר"ר ישעיה שהביא הטור בסימן י"ב שמחלק בין תפיס שטר, מכל מקום לפי מה שמפרש הב"ח טעמו שסובר כבית שמאי דשטר העומד לגבות כגבוי דמי, אם כן יש לומר דדוקא כשיש ללוה נכסים בשעת המחילה, אבל אם אין ללוה אז, רק שעל כל פנים גופו משועבד לשלם כשיהיה לו לשלם – ודאי שיכול למחול שעבוד הגוף אף דנקט שטרא, ושוב – אפילו נתעשר הלוה

אחר כך – כבר הוא מחול. ואם כן בנידון דידן שהבעל הוא גברא ערטילאי פשיטא שמחילתה מחילה.

ובנידון דידן: הבעל טוען שאפילו 300,000 ש"ח אין לו מהיכן לשלם ובכוונתו לפנות לבית הדין שיפרסו לו את התשלום כדין 'מסדרין לבעל חוב', והגם שלטענת האישה יש לו יכולת לשלם ויש לו הכנסות גדולות – עד כה לא הוכיחה כדבריה, ולא הוכח גם קיומו של שום נכס הרשום על שמו של הבעל בשווי מיליון ש"ח (כמופיע בהחלטת בית הדין האזורי). אם כן נראה בעליל שבשעה שמחלה על כתובתה – הן בכתב התביעה ממיליון ש"ח לחצי מיליון, והן בבית הדין האזורי – לפחות מכך, לא היו לבעל כספים שנאמר עליהם כי כגבויים דמו ולא מהניא בהו מחילה.

עוד יש להוסיף בנידון דידן כי הנה יש שכתבו שאם המלווה מחל חלק מהחוב בלא קניין והסיבה שבגינה לא החזיר ללווה את השטר או קרע אותו היא כוונתו להחזיק בשטר עבור יתרת החוב שיש בו – מחילתו מחילה לכול הדעות (ספר פעמוני זהב, הביאו בספר פתחי חושן פרק יב הערה ז).

ובנידון דידן: האישה, שמחלה על חלק מחוב הכתובה אך לא החזירה את שטר הכתובה, עמדה עדיין בתביעתה לתשלום חלק מהכתובה אם כן על מה שמחלה ודאי מהניא מחילתה.

ואחר כתבי כל זה זיכני ה' יתברך וראיתי למה שכתב מרן אאמו"ר בפסק דין בבית הדין הגדול (תיק רבני גדול מח/16, עם חברי בית הדין הרה"ג הרב יוסף כהן זצ"ל, והרה"ג הרב יצחק חזן זצ"ל, שנדפס בקובץ כנס הדיינים – התשע"ג (התשע"ד) עמ' 13 ויודפס בע"ה בקרוב גם בשו"ת יביע אומר חלק יא חושן משפט סימן י) – שם העלה שהעיקר בדעת מרן השולחן ערוך הוא דמהניא מחילה גם היכא דנקיט שטרא בידיה ולחזוק פסק דין דידן אציג מה שנוגע לעניינו מלשון מרן אאמו"ר זצ"ל (בנדפס – עמ' 15 ד"ה "איברא" ואילך):

איברא דאעיקרא דמילתא – היכא דהמלווה נקט שטרא בידיה אם מהני מחילה בלא קניין תליא באשלי רברבי, שהטור חושן משפט (סימן יב) כתב שרבינו ישעיה סובר דבכהאי גוונא דתפיס שטרא לא מהני מחילה בלא קניין והרא"ש אינו מחלק. וכתב הב"ח שרבינו ישעיה סבירא ליה שטר העומד לגבות כגבוי דמי וכו'.

אולם בשו"ת הריב"ש (סימן תד) מוכח דסבירא ליה כדברי הרא"ש שאף בדנקיט שטרא מהני מחילה בלא קניין. וכן פסק הרמ"א בחושן משפט (סימן רמא סעיף ב).

וכן מוכח מדברי הרמב"ם (סוף פרק יז מהלכות אישות) ומרן השולחן ערוך באבן העזר (סימן קה סעיף ה) שכתבו [לשון השולחן ערוך]:

המוחלת כתובתה אינה צריכה לא קניין ולא עדים והוא שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהם, ולא יהיו דברי שחוק והיתול או דברי תימה אלא בדעת נכונה.

וכתב החלקת מחוקק דמוכח שאף שלא החזירה לו הכתובה מהני מחילה בלא קניין וכן מוכח עוד לעיל בשולחן ערוך (סימן צו סעיף ב) וכן כתב המרדכי (סוף פרק קמא דסנהדרין) שאף בתפיס שטרא מהני מחילה וכו'. עיין שם.

וכן כתב הבית שמואל שם. וכן כתב בשו"ת קול אליהו (חלק ב חושן משפט סימן כב) בראיות נכונות. עיין שם. ועיין בש"ך (חושן משפט סימן רמא ס"ק ד) שכתב שהעטור הביא בזה מחלוקת בירושלמי (פרק קמא דגיטין) וסבירא ליה דהוי ספיקא דדינא. עיין שם.

והנודע ביהודה (תנינא חושן משפט סימן לב) כתב אודות אשה שמחלה כתובתה לבעלה קודם הגט, ועכשיו היא חוזרת בה ושטר כתובתה בידה כי מי הוא שיכול להוציא ממון מהבעל במקום שהרמ"א (סימן רמא) פסק שמחילה אין צריכה קנין אפילו היכא דנקיטא שטרא בידה. עיין שם. וכן העלה בשו"ת מגן שאול (סימן כד) ובשו"ת אמרי דוד (סימן קי) – עיין שם.

והערך השלחן (חושן משפט סימן יב וסימן פב ס"ק נו) הביא שגם בתשובת בשמים ראש (סימן קלד) סבירא ליה דמהני מחילה בלא קנין אף בדנקיט שטרא בידה, ומכל מקום סיים: "וכבר כתבתי דפלוגתא דרבוותא היא ומוקמינן שטרא אחזקתיה." עיין שם.

ובמחילת כבוד תורתו העיקר כדברי מרן והרמ"א ושאר אחרונים דמהניא מחילה אף בדנקיט שטרא בידה [...]

וגם הלום ראיתי בשו"ת כרם חמר (חלק חושן משפט סימן קיז) שכתב: ראובן היה לו שטר חוב נגד שמעון, ומחל לו בלא קנין, ולא החזיר לו השטר, וכעת הוא תובע על פי סברת הסמ"ע (סימן יב ס"ק כא) דבנקיט שטרא בידה לא מהניא מחילה בלא קנין.

והשיב: הדין עם שמעון, שכן מוכח להדיא מדברי מרן השולחן ערוך (אבן העזר סימן קה סעיף ה), וכמו שכתבו החלקת מחוקק והבית שמואל (שם). וכן כתב מהר"י בן צור להשיג על הסמ"ע בזה כי הרמ"א (בסימן רמא) לא בא לחלוק על מרן השולחן ערוך, אלא בא לפרש דבכל גוונא מהני מחילה, וכן אנו דנים במעשים בכל יום הלכה למעשה. עיין שם.

והגאון רבי רפאל אנקאוה בספר פעמוני זהב (סימן יב) הביא שכן פסק גם כן בספר ברית אבות, והוסיף שבנידונו – שמחל רק מחצית החוב שבשטר – גם הסמ"ע יודה דמהני מחילה בלא קנין, שדווקא במחילת כל החוב אמרינן דמדלא החזיר לו השטר שמע מינה שלא מחל לו באמת (וכמו שכתב התומים שם ס"ק ח ועוד אחרונים), אבל במחילת חצי החוב הרי שפיר נקיט בידה השטר בשביל החצי השני. עיין שם.

וכן כתב בשו"ת מהרש"ם (חלק ז סימן קיז), עיין שם, ודון מינה ואוקי באתרין. ועיין עוד בברכי יוסף (חושן משפט סימן יב ס"ק טו) מה שהאריך בזה בדברי רבינו ישעיה והסמ"ע והאחרונים. ועיין עוד בספר לשון לימודים (חושן משפט סימן ז ד"ה "ע"ד"). ובמטה שמעון (סימן כה אות מד) ובמשא דרבנותא (חלק ב, דף קלד סוף עמוד ג).

עד כאן דברי מרן אמו"ר זצ"ל.

וכן ראיתי בשו"ת יורו משפטיך ליעקב (סימן נג) שהוכיח מכמה מקומות שהעיקר דעת מרן השו"ע שמהני מחילה בלא קנין גם היכא דנקיט שטרא בידה, וכן כתב בשו"ת קרני רא"ם (אנקאווא, סימן כד עמ' לד) וכן העלה הרה"ג הרב שלמה שלוש זצ"ל (רב העיר וראב"ד חיפה) בספרו משנת שלמה (סימן נב) כדברי הרב יורו משפטיך ליעקב דמהני מחילה גם היכא דנקיט שטרא וכן היא דעת מרן השולחן ערוך, ושם האריך דאין לומר 'קים לי' כנגד מרן בארץ ישראל. עיין שם.

ומה שציין מרן אמו"ר בשם כרם חמר שהביא בשם מהר"י בן צור [אבן צור] שדעת מרן השולחן ערוך דלא כסמ"ע הנה מקור הדברים לדברי מהר"י בן צור מצאתי שכן כתב בשו"ת בקש שלמה (דאנן, סימן כג) וזו לשונו:

ואף כי הוות נקיטא שטר כתובתה בידה ולא אירכסא ולא החזירה השטר לבעל – אפילו הכי היא מחילה. ועיין שולחן ערוך חושן משפט סימן י"ב סעיף ח' ובסמ"ע וש"ך ובפתחי תשובה (שם) ועיין עוד סימן רמ"א סעיף ב' ובמ"ש מור"ם 'ויש אומרים' וכו' ואנן לא קיימא לן כהסמ"ע בזה שכן מצינו

למוהריב"ץ ז"ל [מה"ר יעקב אבן צור] שכתב בהגהותיו על השולחן ערוך (בסימן יב סעיף ח) וזו לשונו: "בין בשטר בין בעל פה וכן אנו דנין והולכים." עכ"ל, כאשר הביא דבריו ה' מוהר"ש אב"ץ ז"ל [מה"ר שלמה אבן צור – נכד מהר"י אבן צור] כתב יד.

עוד כתב הרב הנזכר וזו לשונו:

ומה שכתב הסמ"ע דאי נקיט שטרא בידיה לא מהני אם מחל ונסתייע ממה שכתב מר"ן סימן רמ"א 'מחל לחבירו חוב' וכו' והגיה מור"ם 'ויש אומרים אפילו' וכו' דמשמע מינה דמרן סבירא ליה דוקא אם לא היה לו שטר – עיין בפסקי מורי זקני הרב מוהריב"ץ ז"ל שתמה על דברי הסמ"ע שכתב כן בפשיטות על דברי מר"ן, דמשמע דמר"ן נמי הכי סבירא ליה.

ותמה עוד על מור"ם בסימן רמ"א שכתב "ויש אומרים" וכו' וסיים הרב ז"ל וזו לשונו: "ונראה לעניות דעתי למחוק הוא"ו של 'ויש אומרים' ולהגיה 'יש אומרים' בלא וא"ו, ולא בא לחלוק אסברא קמא אלא לפרש דהאי דאמרינן דמהני בדברים בלבד יש אומרים דינא הכי אפילו היכא דאיכא שטרא או משכון, אלא משום דמרן לא פירש הכי בהדיא להכי נקטה בשם 'יש אומרים'. והדין אמת ומוכרח הוא, דכיון דאמרינן דמחילה אינה צריכה קנין כי נקיט שטרא מאי הוי, הרי כשמחלו נמחל שעבודו."

ועיין בדברי הרב מורי זקני מוהריב"ץ ז"ל באורך, ומה שכתב שצריך להגיה "יש אומרים" בלא וא"ו – כן כתב הרב הלבוש.

עד כאן דברי הרב מהר"ש אב"ץ ז"ל כתב יד, וכן הוא המנהג פשוט אצלנו.

עד כאן לשון הרב בקש שלמה.

והלום ראיתי שדברים אלו כבר נדפסו ביתר בהירות למהר"י אבן צור עצמו בספרו שו"ת

משפט וצדקה ביעקב (חלק א סימן ב, דף ט ע"ב ד"ה והואיל) וזו לשונו:

[...] אבל במחילה דלאו דפשרה לא דבר ה"ר ישעיה, ואפשר שגם הוא יודה דלא בעיא קנין אפילו בדתפיס שטרא ולא חילק בין תפיס ללא תפיס אלא במחילה שעל ידי פשרה, ואפילו הכי נדחו דבריו כנזכר.

ומזה תצא לנו תמיהא רבא על הסמ"ע ז"ל, אחר בקשת אלף המחילות מקדושת עצמותיו, שכתב (בסימן יב ס"ק כא) אהא דכתב מרן (בסעיף ח) "מחילה אינה צריכה קנין" וזו לשונו: "והיינו דוקא בדלא נקט המוחל עדיין שטר חוב דבתפס שטרא כל זמן שאינו מחזיר לו מיד לא מהני ביה אפילו מחילה גמורה בלא קנין." נמצא אוהז דברי ה"ר ישעיה אחר שנדחו.

ולא עוד אלא דה"ר ישעיה לא מיירי אלא במחילה שעל ידי פשרה, וסמ"ע כתב כן אחלוקא מרן "מחילה אינה צריכה קנין" דמיירי במחילה דלאו פשרה ולא עוד אלא שכתב כן בפשיטות על דברי מרן דמשמע דמרן נמי הכי סבירא ליה לפלוגי הכי.

וכן גם כן יש לתמוה תמיהא זו על הרב בעל המפה זלה"ה, אחר נשיקת ידיו גלילי זהב, (בסימן רמא, ב) שכתב מרן: "מחל לחבירו חוב שיש לו עליו או נתן לו הפקדון שהיה מופקד אצלו הרי זה מתנה הנקנית בדברים בלבד." וכתב עליו במפה: "ויש אומרים אפילו היה לו שטר או משכון עליו אפילו הכי מחילתו מחילה בדברים בעלמא" דמשמע מזה דלסברא קמא דמרן שהיא סברת הרמב"ם ז"ל לא מהני אלא בדלא נקיט שטרא.

וליתא, דלשון "מחל לחבירו חוב שיש לו עליו" שייך בין בשטר בין בעל פה, דתרווייהו חוב מיקרו. ומרן בבית יוסף (בסימן רמא) לא הביא כלל חילוק זה. ואם רצה הרב המפה להביא סברא אחרת היה לו לכתוב: "ויש אומרים דאם היה לו שטר או משכון אין מחילתו מחילה בדברים ובעי קנין". ולכן נראה לעניות דעתי שיש למחוק הוא"ו ממלת "ויש אומרים" ולהגיה "יש אומרים" בלא וא"ו, ולא בא לחלוק אסברא קמא אלא לפרש דהאי דאמרינן דמהני בדברים בלבד – יש אומרים דדינא הכי אפילו היכא דאיכא שטר או משכון וכו'. והדין דין אמת ומוכרח הוא דכיון דאמרינן דמחילה אינה צריכה קנין – כי נקיט שטרא מאי הוי, הרי כשמחלו הופקע כחו ונמחל שעבודו ואינו ראוי אלא לצור על פי צלוחיתו. וסברא מוסכמת היא וליכא מאן דפליג עלה, כי ה"ר ישעיה לא דבר בזה כלל אלא במחילה שעל ידי פשרה וכנ"ל.

וציינו בשו"ת שאלו לברוך (אבן העזר סימן רי) והסכים עמו, עיין שם.

וכנראה לא היה ספר משפט וצדקה ביעקב מצוי בידי הרב בקש שלמה.

וכן כתב משופריה דיוסף (בירדוגו, חושן משפט סימן ה) מדנפשיה, וכן כתב באוזן אהרן (מערכת מ אות לט), וזה דלא כמו שכתב הדרכי נועם (חושן משפט סימן ג) לצדד כמו שכתב הסמ"ע, ואכמ"ל. ועיין עוד בספר מנהגי החיד"א (אבן העזר סימן ז עמ' צח).

ועיין עוד בפסקי הדין של בית הדין הרבני האזורי נתניה (בהרכב בראשות חברנו – כיום – לבית הדין הרבני הגדול, הרה"ג מיכאל עמוס) בתיק מס' 274145/4 ושל בית הדין הרבני האזורי תל אביב בתיק מס' 355795/7 (פורסמו בנבו).

מסקנה

המורם מכל האמור: דעת רוב ככל הפוסקים ראשונים ואחרונים וכן נקטו רבותינו הספרדים שכן דעת מרן השולחן ערוך דמועילה מחילה בפה בלא קניין אפילו היכא דנקיט שטרא בידיה, ובפרט שיש אומרים שבכתובה "מקולי כתובה שנו כאן" וגם בעל העיטור יודה דמהניא מחילה היכא דאוחזת בכתובתה. וכן יש לצרף שיטת הנודע ביהודה דהיכא שהבעל אינו מוחזק בנכסים כשווי השטר דגם בזה יש אומרים דמהני מחילה לדעת העיטור, וכן יש לצרף שיטת הפעמוני זהב דהיכא דנקיט שטרא בידיה לגבות שאר חובו מהני מחילה על השאר.

וגם אם נאמר דלא נפיק מידי פלוגתא, מספק על כל פנים אין מוציאין מן הבעל.

טענת המערערת כי בעל מרד בה ושירך דרכיו – אין בה להוסיף על חיובו או לבטל את המחילה
טענת האישה שהבעל מרד בה ושירך את דרכיו ויש לחייבו במלוא הכתובה לא הוכחה, כפי שנימק בית הדין האזורי, ואף לו הוכחה – לא היה בה כדי לשנות את הכרעת הדין: עקרונית חויב הבעל בכתובה גם בפסק הדין, אף ללא טענה זו, והסכום המופחת נקבע בשל מחילת האישה על היתרה. מה תיתן ומה תוסיף טענה בדבר התנהגות נלוזה וראויה לגינוי ככל שתהיה – כלום יש בה כדי לבטל את המחילה מעיקרה, לחייב את הבעל חיוב כתובה כפול – היינו בנוסף לחיובו העקרוני הנ"ל, או להקים חיוב חדש יש מאין?

אין מקום לדון בפיצוי גירושין

טענת האישה שעל בית הדין היה לחייב את הבעל בנוסף לכתובה בפיצוי גירושין, גם היא נדונה ונדחתה. בית הדין אף ציין לסעיף 5 בהסכם הגירושין שבו נכתב שמעבר לכתובה וענייני הרכוש אין לצדדים כל תביעות זה על זה, במובן שגם תביעת פיצוי גירושין.

טענות המשיב כי סכום הכתובה מופרז ונכתב "לשם כבוד"

יש מקום עיון בנימוקי בית הדין האזורי בסוגיית מוחזקת לנפלים, וכן בקביעה שסכום של 300,000 ש"ח אינו סכום מופרז. בהקשר זה יש להעיר כי מקום אתנו לומר שהקביעה אם סכום הכתובה מופרז הוא אם לא אינה נעשית תוך בחינת הסכום הנתבע או המחויב כעת אלא תוך בחינת התחייבות הבעל בכתובה בעת הנישואין ומשכך אין היא יכולה להיעשות למחצה, וגם לשליש ולרביע לא שמענו. לאמור: אם מתקבלת הסברה לפיה סכום מופרז הוא "אסמכתא" או שהוא מהווה ראייה לכך שמעולם לא הייתה כוונה להתחייבות ממונית אמיתית אלא לכתיבת סכום "לשם כבוד", הרי שהתחייבותו של "חתן דנן" על מיליון ש"ח, ככתוב בכתובה, לא חלה מעולם, משכך: חיובו בשלוש מאות אלף – מנלן? ואולם, אין לפנינו ערעור של הבעל ואדרבה כפי שאמר בא כוחו אין בכוונתו לערער על חיוב הכתובה, אלא ערעורה של האישה בפנינו שתובעת להגדיל את הסכום שבו חויב הבעל.

גם אם היה מונח לפנינו ערעור של הבעל, מעורבותו של בית הדין הגדול מוגבלת למקרה של טעות בהלכה או בשיקול הדעת, ואין בית הדין מוצא בפסק הדין טעות כזו, ובפרט שבית הדין הוסיף וכתב לא רק שסכום זה אינו מופרז כי אם גם שיש לראותו גם כפשרה. אף אם נאמר שעיקר דינה של סוגיית הכתובה המופרזת להיות מוכרעת בדרך של "הכול או לא כלום", מכל מקום אם אינה מוכרעת – והכרעה בה אכן ייתכן שאינה אפשרית כי לא תמיד נוכל לאמוד דעת הבעל ולעמוד על כוונתו בעת התחייבותו לכתובה עד תכליתה – הרי שיש מקום ל"דין כעין פשרה" כמבואר בשולחן ערוך (חושן משפט סימן יב סעיף ה וראה בפסק דינו של בית הדין הרבני האזורי בבאר שבע בתיק 83475/4, שניתן ביום ח' בתשרי תשע"ז ופורסם לאחרונה, שבו לאחר סקירת פסקי דין שונים בסוגיה זו של "כתובה מופרזת" פסק בית הדין בהרכב שבראשות חברנו גם לבית הדין הגדול, הרה"ג ציון לוד אילוז, "דין כעין פשרה"), ופסיקה כזו ודאי מסורה לשיקול דעתו של בית הדין האזורי.

הרב יצחק יוסף – נשיא

אף אנחנו מצטרפים לכל האמור.

הרב יעקב זמיר

הרב יצחק אלמליח

פסק דין

הערעור נדחה.

בנסיבות העניין אין בית הדין נותן צו להוצאות.

פסק הדין מותר בפרסום בכפוף להשמטת פרטיהם המזהים של הצדדים.

ניתן ביום י"ז באב תשע"ז (9.9.2017).

הרב יעקב זמיר

הרב יצחק אלמליח

הרב יצחק יוסף – נשיא